Gondolatok
A SZABVÁNYOSÍTÓK FELELŐSSÉGÉRŐL

Ki mit gondol arról, hogy egy építmény (létesítmény, műtárgy) megvalósításának sok szereplője közül – melyek egyike az illetékes nemzeti szabványosító műszaki bizottság – ki a felelős, ha a megszokott mérnöki megoldásokkal, szabványok szerint tervezett, tanúsított betongyárban készített, gondos kivitelezés és műszaki ellenőrzés mellett épült vasbetonszerkezet túl korán megy tönkre karbonátosodás és/vagy kloridok miatt – tette fel a kérdést 2023 késő őszén a jónevű üzemvezető betontechnológus építőmérnök, szűk szabványbizottsági körben.

A kérdés egyszerűen hangzik, a probléma azonban olyan szerteágazó és kényes, hogy a válaszadás szinte lehetetlen, és rajta csak elgondolkodni még a szabványosításra, sőt a hazai ún. „dőlt betűs" szabványszövegekre leszűkítve is rendkívül nehéz, bár kétségtelen, hogy jó lenne a szabványosítók felelősségéről szélesebb körben őszintén eszmét cserélni, akár csak a részproblémákról szólva is.

A nemzeti szabványosításról szóló 1995. évi XXVIII. törvény (a továbbiakban: Törvény) kimondja, hogy a nemzeti szabványügyi szervezet köztestület (Törvény 7.§ (2) bekezdés), nem nyereségérdekelt (Törvény 3. §) és működésének egyik forrása a működési hozzájárulásként megállapított tagdíj (Törvény 33. §). A nemzeti szabványügyi szervezet tehát – bár a központi költségvetés hozzájárul a működéséhez – lényegében önfenntartó köztestület, amely árbevételre kényszerül.

Ennek következménye, hogy az anyagi érdekeltség nem is ritkán felülmúlja a felelősségérzetet, hiszen maga a nemzeti szabványügyi szervezet írja: a szabványok kidolgozásakor a különböző szervezetek érvényesíteni tudják érdekeiket, ezáltal a szabványok tartalmi részére ráhatásuk van (https://www.mszt.hu/hu-hu/gyakran-ismetelt-kerdesek), és tegyük hozzá: függetlenül attól, hogy a szervezet érdeke egyirányban mutat-e a társadalmi érdekkel, vagy sem, amely utóbbi véleményünk szerint a *tisztesség*, a *felelősség* és házunk táján maradva, az építmény *biztonsága* és *tartóssága*.

Az érdekeiket a különböző szervezetek a szabványosítás gyakorlati feladatait ellátó nemzeti szabványosító műszaki bizottságokban érvényesíthetik (Törvény 16. § c) bekezdés), amelyeknek tagja lehet bármely jogi személy, továbbá jogi személyiséggel nem rendelkező gazdálkodó szervezet, amely a tagok jogait és kötelezettségeit megállapító alapszabályt magára nézve kötelezőnek elfogadja.

A nemzeti szabványosító műszaki bizottságok működésük részletes szabályait az alapszabály és a Szabványügyi Tanács által kiadott követelmények alapján maguk állapítják meg, és azokat az ügyvezető igazgató hagyja jóvá (Törvény 22. § (3) bekezdés).

Az MSZT/T/1/2020/1 Magyar Szabványügyi Testület alapszabálya (a továbbiakban: Alapszabály) a nemzeti szabványosító műszaki bizottságok működése (Alapszabály 21. §) tekintetében a Törvény szavait ismétli, és annál többet nem mond. Hiába keressük, hogy miként kell érvényesíteni például a közérdek képviseletét, a függetlenséget a különböző érdekcsoportok túlsúlyától, az egységességet és ellentmondás-mentességet (Törvény 3. §), az érdekelt körök, illetve azok érdekképviseleti szervezeteinek kiegyensúlyozott részvételét a nemzeti szabványügyi szervezet szerveiben (Törvény 13. §).

A kritika akkor építőjellegű, ha javaslatokat is tartalmaz, jelen esetben arra nézve, hogy a felelősség és a közérdek fokozott érvényre juttatása érdekében miként lehetne biztosítani a függetlenséget a különböző érdekcsoportok túlsúlyától és az érdekelt körök, illetve azok érdekképviseleti szervezeteinek kiegyensúlyozott részvételét a nemzeti szabványosító műszaki bizottságok munkájában.

Úgy gondoljuk, hogy a nemzeti szabványügyi szervezet tevékenysége a nemzeti szabványosító műszaki bizottsági tagok felelősségének fokozásával és a bizottság kiegyensúlyozottabb működésével a következőképpen lenne javítható:

- A nemzeti szabványosító műszaki bizottság tagja a szabvány-alkotással és -szövegezéssel kapcsolatos javaslatait és észrevételeit írásban, kellő indoklással kell a bizottságnak benyújtsa. Az írásbeli javaslatok és észrevételek megvitatásának helye a szabványtárgyalás. A szabványtárgyaláson előzetesen írásban be nem nyújtott (szóbeli) javaslatot vagy észrevételt tenni nem lehet;
- a szabványba szánt szövegjavaslatot a javaslattevő hozzájárulása nélkül átszerkeszteni, abból részeket kiemelni nem megengedett;
- a nemzeti szabványosító műszaki bizottság legalább három – működésük jellegét illetően élesen megkülönböztethető, például: igazgatási és non-profit szervezet, kutatás és oktatás, tervezés, gyártás, kivitelezés stb. – albizottságot hozzon létre, amelynek vezetőjét az albizottsági tagok választják meg;
- a nemzeti szabványosító műszaki bizottságban az eldöntendő kérdések vonatkozásában szavazati joga kizárólag az albizottságok vezetőinek van. Az albizottság vezetője szavazatának értéke 1 (egy), függetlenül az albizottság tagsági létszámától és összetételétől;
- a nemzeti szabványosító műszaki bizottság a szabványok alkalmazására és szövegére vonatkozó határozatait a bizottsági ülésen az albizottsági vezetők szavazata alapján, a szabványosító műszaki bizottság elnökének egyetértésével (jóváhagyásával) hozza meg;
- a nemzeti szabványosító műszaki bizottságok és albizottságok az üléseiken jegyzőkönyvet vezetnek. A jegyzőkönyvben az elhangzottakon kívül rögzíteni kell, hogy az egyes szavazásra bocsátott kérdésekben név szerint ki hogyan szavazott.

A javaslat indoklása:

- A közerkölcsi, társadalmi és műszaki szempontok egyaránt szükségessé teszik a magyar szabványosítási tevékenység társadalmi értékének és megítélésének javítását, valamint az anyagi befolyásnak még a látszatától való elhatárolódást is;
- megszüntetendő a kiegyensúlyozatlanság, nevezetesen, hogy egyes gazdálkodó szervezetek árbevétel érdekelt üzleti csoportjai a szabványosító műszaki bizottságban olyan tagsági többséggel rendelkezhessenek, amely létszám-fölényük által a szavazás során a létszámban alul képviselt szervezeti ágazatok – műszakilag kellőképp felkészült és szakmai vitát is vállaló – tagjainak érdekérvényesítési lehetőségét veszélyeztethetik;
- törekedni kell arra, hogy a javaslatok és észrevételek vitáját a tudományos, műszaki és gazdasági szempontok uralják, és a vita hátrányos pozícióbeli megkülönböztetésektől és túlsúlyos csoportérdekektől mentes legyen;
- lehetőség szerint biztosítandó, hogy a szabványosító műszaki bizottság döntései ne bizottsági, hanem társadalminak tekinthető közmegegyezésen alapuljanak;
- a megfontolt és felelős véleményalkotás írásbeliséget követel.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1995. évi XXVIII. törvény a nemzeti szabványosításról
(https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500028.tv)

MSZT/T/1/2020/1 Magyar Szabványügyi Testület Alapszabálya
(http://www.mszt.hu/Portals/0/Dokumentumok/2021/MSZT%20Alapszabálya%202021.pdf)

Budapest, 2023. december

Dr. Kausay Tibor, címz. egyetemi tanár